MEHMET AKİF ERSOY

Mehmet Akif'in Hayatı

- Mehmed Âkif 1873 yılında İstanbul Fatih semtinde dünyaya gelmiştir. Babası Mehmed Tahir Efendi, medrese tahsili görmüş ve Fatih camiinde ders okutan âlim ve ehl-i tarik bir zât idi. Annesi Emine Şerife hanım da temiz, iffetli ve âbid bir bayandı.
- Mehmed Tahir Efendi 1290 (miladî 1873) yılında doğan çocuğuna ebced hesabına göre 1290 eden "Rağîf" ismini koymuştur. Fakat "Rağîf" isminin telaffuzu zor olduğu için bu isim unutulmuş, onun yerine "Âkif" ismi kullanılmıştır.
- Âkif'in ilk hocası, babası Tahir Efendi'dir. Babası, daha Âkif okula başlamadan, camiye gelip giderken yolda oğluna temel dînî bilgileri öğretmiştir.

- Âkif, o günlerde kardeşi Nuriye ile camiye gidişlerini ve babası namaza durduğunda cami içerisinde kardeşi ile koşuşmalarını, bu tatlı yaramazlıklarını Safahat'ta anlatır.
- Âkif bir taraftan mektep derslerini diğer taraftan babasından medrese derslerini okur. İşte Âkif'in mükemmel Arapça'sında en büyük pay babasına aittir. Mektepte de Fransızca'yı öğrenmiştir. Diğer taraftan Âkif, Fatih camiinde Esad Dede tarafından okutulan Sadi'nin Gülistanı ile Mevlana'nın Mesnevisini daha küçük yaşlardan itibaren zevk ve ilgi ile takip eder, bu vesileyle de Farsça'yı öğrenir.
- Mehmed Âkif, rüştiyeyi (ortaokulu) bitirince mülkiyenin idadi (lise) kısmına kaydoldu. O zamanlar rüştiyeden mülkiyeye öğrenci alınıyordu. Fakat Âkif mülkiyenin âli (yüksek-üniversite) kısmına geçtiği sene amansız bir hastalığa yakalanan babası vefat etti.
- Âilenin tüm mesuliyeti ve geçimi Mehmed Âkif'in omuzlarındaydı. Henüz babasının mâtemi soğumadan Sarıgüzel'deki evleri yandı.

- Üst üste gelen müsîbetler neticesinde Âkif, o zamanlar mezunlarının pek iş bulamadığı mülkiyeyi bırakıp, memuriyete daha kolay atanırım düşüncesiyle yeni açılmış olan baytar mektebine geçti.
- İlk şiirlerini baytar mektebinde okurken yazdı. Yüksek tahsilini birincilikle tamamlayan Âkif, Ziraat Nezaretine (Tarım Bakanlığına) bağlı Umur-ı Baytariye şubesinde memuriyete başladı. Bir müddet sonra umur-ı baytariye müdür muavini oldu. Bu memuriyeti boyunca Âkif, bulaşıcı hayvan hastalıkları dolayısıyla Anadolu'nun, Rumeli'nin ve Arabistan'ın pek çok yerlerini gezmiş, memleketi daha iyi tanımış, Anadolu insanının dertlerini, sıkıntılarını bizzat müşahede etmişti.
- Mehmed Âkif kadar halkın içinde olan ve onların dertlerini bilen bir ikinci şair gösterilemez. Cami cami vaaz eden, camide, insanların arasından insanlara seslenen Âkif'in şiirleri halk tarafından benimsenmiştir. Onun şiirleri hâlâ halkın içinde, minberlerde, kürsülerde okunmaktadır.

- Umur-ı baytariyedeki müdürü Abdullah Efendi’nin haksız yere görevden alınması üzerine Âkif, bu haksızlığa dayanamayıp buradaki vazifesinden istifa eder. Yüksek Ziraat Fakültesi, sonra da Darülfünûn’da (üniversitede) Edebiyat öğretmenliği yapar. Harp yıllarında “teşkilât-ı mahsûsa” nın bir üyesi olur.
- Bu vesileyle Balkan harpleri ve I. Dünya harbi yıllarında çeşitli İslam ülkelerini gezerek emperyalist devletlerin tuzaklarına düşülmemesi hususunda müslüman halkları uyarır. Onun bu uyarısı güzel neticeler verir. Bu başarılarından dolayı Darül Hikmet’il İslamiye başkatipliğine atanır.
- O yıllarda Milli Mücadele başlar. Âkif, Sebilü’r-reşat’taki yazılarında Milli Mücadele’yi destekler, halkı Milli Mücadele bayrağı altında toplanmaya çağırır. Bu istikamette Balıkesir’de yapmış olduğu bir vaazdan ve bu vaazı Sebilü’r-reşat’ta yayınladıktan sonra Darül Hikme’deki azalık vazifesinden azledilir.

- 6 Şubat 1920 günü subay görünümlü sivil birisi Mehmed Âkif'i Çengelköy'deki evinde ziyaret eder. Âkif, Ankara'daki meclis tarafından, Milli Mücadele'ye Ankara'da devam etmek üzere davet edilmiştir. 10 Şubat günü sabah namazından sonra ailesi ile vedalaşan Âkif, Üsküdar Özbekler tekkesine ulaşır. Tekkenin şeyhi Atâ Efendi pek çok milli mücadele kahramanı gibi Âkif'i de gizlice Anadolu'ya kaçırır. Gece yarısı Karacaahmet mevkiinde Ali Şükrü Bey ile buluşan Âkif Ankara yollarına düşer.
- Ankara'da Hacı Bayram camiinde vaazlar vererek halkı Milli Mücadele'ye desteğe çağıran Âkif, Konya'ya giderek oradaki Milli Mücadele aleyhindeki havayı yumuşatarak Konya halkını Milli Mücadelenin ehemmiyetine ikna eder. Kastamonu'da 1 ay kalan Âkif'in burada vermiş olduğu vaazlar bu hassas bölgedeki halk üzerinde çok müessir olmuştur.

- Bu vaazlar Sebilü'r-reşat dergisinde de yayımlanmış, çoğaltılarak Anadolu'nun pek çok yerine dağıtılmıştır. Akif, kendisi de bizzat pek çok Anadolu şehrine gidip Milli Mücadelenin önemini anlatmıştır. Hasılı Milli Mücadelenin manevi cephesinde Âkif, takdire şayan bir mücadele vermiştir.
- Ankara'ya gelen Âkif, burada Taceddin dergahında ikamet etmeye başlamıştır. İlk Meclise "İslam Şairi" unvanıyla, Burdur mebusu olarak girmiştir.

Milli Marş İhtiyacı

- Büyük millet meclisinin ilk günlerinde irşat heyetleri dış gezilerin birinde ev sahibi devletin milli marşlarından sonra buyurun sizde kendi marşınızı söyleyin deyince heyet önce şaşırmış sonra içlerinden birisine çok güzel bir fikir gelmiş. Hemen o anda;
- "Allahu Ekber, Allahu Ekber, La ilahe illallahüvallahü Ekber, Allahu Ekber velillahil hamd" diye tekbir getirmişler ve böylece mahçup olmaktan kurtulmuşlar. Bu izlenimlerini genelkurmay başkan vekili Miralay İsmet İnönü'ye bir istiklal Marşına olan ihtiyacı belirtmeleri, meseleyi ilk defa resmi olarak gündeme getirmiştir.
- Dönemin Maarif Nazırı (Milli Eğitim Bakanı) Dr. Rıza Nur idi. İsmet İnönü'nün teklifi üzerine Maarif Nezareti İstiklâl şiiri için yarışma açmaya karar verdi. Yurdun dört bir yanına bu yarışma ilan edildi.

- Beste yarışması ise sonra açılacaktı. Birinci gelecek güfteye 500 Lira ödül verilecekti. Yarışmaya ilgi bir hayli fazlaydı. Memleketin dört bir yanından toplam 724 şiir gelmişti. Fakat Rıza Nur'un yerine Maarif Nazırı olan Hamdullah Suphi Bey, gelen şiirlerin hiçbirisini beğenmemişti. Gelen şiirlerin hiçbirisi İstiklâl ruhunu yansıtmıyordu.
- Hamdullah Suphi Bey'e göre bu şiiri yazsa yazsa Çanakkale şehitlerine o muhteşem türbeyi diken Mehmed Âkif yazabilirdi. Onun kadar hiçbir şair vatan için ağlayamamıştı. Fakat Âkif, kazanana 500 liralık ödül olduğu için yarışmaya katılmıyordu. Âkif'e göre manevî hizmetlere maddî bedel, maddî menfaat asla bulaştırılmamalıydı. Hamdullah Suphi Bey, Âkif'in yakın dostu Hasan Basri Bey'in yanına gitti. Âkif'i İstiklâl şiiri yazma hususunda ikna etmesini istedi.
- O gün mecliste Âkif'in yanına oturan Hasan Basri Bey, mahsustan bir şeyler karalamaya başladı. Âkif merak ederek ne yazdığını sordu. Hasan Basri Bey İstiklâl şiiri yazdığını söyleyince Âkif şaşırdı.

- Zira Hasan Basri Beyin şairliği yoktu. Âkif, gelen şiirlerin durumunu sorunca Hasan Basri Bey, hiçbirisinin istiklâl ruhunu yansıtmadığını, artık böyle bir şiiri yazmanın tarihi bir vazife olduğunu ve bunu ancak Âkif'in yazabileceğini kendisine söyledi. Âkif'in, "Fakat bu yarışmanın sonunda ödül var. Bu yaştan sonra ihsan için yarışamam" demesi üzerine Basri Bey ödülü bir hayır kurumuna verebileceğini söyleyerek Âkif'i ikna etti.
- Tarih 5 Şubat 1921. Ve şiirin 7 Şubata kadar tamamlanıp meclise teslim edilmesi gerekiyor. Bu 48 saatlik süre içerisinde Âkif öyle bir vecd ve istiğrak ile istiklâl şiirini yazmaya yoğunlaşmıştı ki mecliste iken konuşmaları duyamaz olmuştu. Yolda yürürken, Taceddin Dergahında kalırken hep bu şiiri düşünür olmuştu.

- Hatta geceleyin dergahta yatarken ansızın aklına “Ben ezelden beridir….” dörtlüğü gelmiş, hemen yataktan fırlamış, kağıt kalem bulamayınca bu dörtlüğü dergahın duvarına kazımıştı. Âkif, o muhteşem imanını, İstiklâl şiirine aksettirmişti.
- O günlerde ülkemiz işgal altında idi. Hatta meclisin Ankara’dan Kayseri’ye nakledilmesi görüşülüyordu. Âkif bu fikre şiddetle karşı çıkanlardandı. İşte pek çok kimsenin ümidini kaybettiği günlerde Âkif’in zafere inancı kesindi. Bu yüzden İstiklâl şiirine, “Korkma!” hitabı ile başlamış ve sancağın (bayrağın) asla yok edilemeyeceğini, Türk milletinin hür yaşadığını hür yaşayacağını çok veciz surette ifade etmiştir.
- Bütün şiirlerini bir kompozisyon yazar gibi plan dahilinde yazan Âkif, İstiklâl marşının giriş mahiyetindeki ilk iki kıtasında bayrağımıza seslenmiştir.

- Gelişme mahiyetindeki 3-9. kıtalarında, Türk milletinin ve bu vatanın özelliklerini, bu vatanı düşmana asla çiğnetmememiz gerektiğini, bu uğurda ölümün bile çok yüce bir paye olduğunu işlemiştir.
- Sonuç bölümü diyebileceğimiz 10. kıtada ise zafere ve hürriyete kesin inanan Âkif, artık bayrağa dökülen kanları helal etmektedir. Âkif, yüreğinde hissettiği istiklâl sevdasını ve istiklâle olan inancını bu şiirde dile getirmiştir. İstiklâl ruhunu mükemmel bir şekilde aksettiren bu şiiri Akif, kahraman ordumuza ithaf etmiştir.
- Akif, yazmış olduğu şiiri 7 Şubat'ta meclise teslim etmiştir. Mart ayında yeni dönemi açılan meclisin en önemli gündem maddelerinden birisi de istiklâl şiirinin seçimi idi. 17 Şubatta Sebilü'r-reşat'ta, 21 Şubatta ise Kastamonu'da çıkan Açıksöz gazetesinde yayımlanan Mehmed Âkif'e ait İstiklâl şiirini milletvekilleri önceden görmüşler ve çok beğenmişlerdi.

- Meclisin 12 Mart 1921 yılında yapılan oturumunda İstiklâl şiiri seçilecekti. İnceleme komisyonu Âkif'in şiiri de dahil olmak üzere 7 adet şiiri seçmişti. İstiklâl şiiri bunlar arasından seçilecekti. Oturum başlayınca Âkif sessizce ortalardan kayboldu. Oylamada İstiklâl marşı ekseriyeti azîme ile (ezici çoğunlukla) İstiklâl şiiri olarak kabul edildi.
- Hamdullah Suphi Bey'in gür ve tok sesi ile okunan şiir sürekli alkışlarla kesildi. O gün meclisin ısrarlı isteği sebebiyle Hamdullah Suphi Bey şiiri 4-5 kez kürsüden okudu. İstiklâl ruhunu en iyi yansıtan ve mükemmel bir şiir kalitesi olan İstiklâl Marşı, TBMM tarihinde çok az oylamada görülmüş olan "ekseriyet-i azîme" ile kabul edilmişti.
- Mehmed Âkif, 500 liralık ödülü, kendisi maddî sıkıntıda olmasına rağmen, bir kuruşuna dokunmadan olduğu gibi Darü'l Mesaî isimli hayır kurumuna bağışladı. Bu kurum kimsesiz kadınlara ve çocuklara dikiş-nakış, örme vb. öğretip onların el emeği ile geçinmelerini temin etmekteydi.

- Bu günlerde Âkif'in sırtında paltosu bile yoktu. Ona, "Bu ödülün içinden hiç değilse bir palto parası alsaydın diyen" bir dostuna küsen Âkif onunla 2 ay konuşmamıştı.
- Âkif'in inancı gerçek olmuş ve İstiklâl mücadelesi kazanılmıştı. Fakat ülke idaresini eline alan kadro, yönünü Batıya dönmüş ve İslamî değerleri tırpanlamaya başlamıştı. Savaşın en zor anlarında bile İslam birliğinin gerçekleşeceğine inanan, ümidini asla yitirmeyen Âkif bu vaziyeti görünce çok üzüldü.
- Ümidini kaybetmeye başladı. Abbas Halim Paşa'nın daveti üzerine Mısır'a gitti. Orada Ezher Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı dersleri vermeye başladı. İlk yıllarda yaz aylarında İstanbul'a gelen Âkif sonraları yazları da gelemez olmuştur.
- Dönemin Diyanet İşleri başkanlığı İslam'ın ana kaynağı olan Kuran ve hadis üzerine ciddi ve ilmî bir çalışma başlatmıştı. Kuran'ın tercümesi, tefsiri ve Buharî hadisleri üzerinde çalışılacaktı.

- Tefsir vazifesi Elmalılı Hamdi Yazır'a, Buharî ve Tecrid-i Sarih tercümesini hazırlamak Babanzâde Ahmed Naim Efendi'ye verildi. Kur'an-ı Kerim'i tercüme için de Âkif'e başvurdular. Fakat o Kuran'ın tercüme edilemeyeceğini ifade etmesi üzerine meal hazırlama hususunda Âkif'i ikna ettiler. Hatta bu iş için avans da verdiler.
- Âkif, Mısır'da iken Kuran meali üzerine yoğunlaşmıştı. Bu arada Diyanet İşleri Başkanlığı çalışmanın bir an önce tamamlanmasını arzu ettiğinden Âkif'i sıkıştırmaktaydı. O ise böylesine mesuliyeti mucip bir çalışmayı aceleye getirmeyi istemediğinden almış olduğu avansı Diyanet İşleri Başkanlığına geri vererek bu işi bir başka kişiye vermelerini söyledi.
- Fakat kendisi Mısır'da meal üzerinde çalışmalarını sürdürdü. Âkif, çalışmasını bitirmişti fakat bir türlü tatmin olamıyordu. Zira Kainatın Rabbi olan Allah'ın gönderdiği kitabın mealini hazırlamak herhangi bir eseri çevirmeye benzemezdi.

- Bu sırada Türkiye’de ezan Türkçe okutulmaya başlanmıştı. Namazlarda da Türkçe meal okutulacağı söylentileri dolaşmaktaydı. Hatta bu konuda birkaç yerde uygulama bile yapılmış, halkın tepkisi üzerine geri adım atılmıştı. Âkif, kendi hazırlamış olduğu mealin böyle menhus bir işte kullanılacağı korkusuyla 1936 yılında Türkiye’ye gelirken mealini yanında getirmedi.
- Mısır’da bulunan ve yakın dostu olan Yozgatlı İhsan Hoca’ya bırakırken şunları vasiyet etti: Eğer kendisi sağ-sâlim geri dönerse meali alacak ve eksikleri tamamlayacaktı. Şayet emr-i Hak vuku bulur da ölürse İhsan Efendi meali yakacaktı. Mısır’dan hastalığı iyice ilerlemiş olarak yurda dönen Mehmed Âkif, iyileşemeyerek vefat etti. Hazırlamış olduğu o meale ise ulaşılamadı.

- Âkif Mısır'dan dönüşünde hasret kaldığı vatanını henüz gezemeden hastalığının tesiri ile yatağa düşer. Fakat o, "ölürsem de artık vatanımda öleceğim" düşüncesiyle hüzünlü bir sevinç yaşamaktadır. Ziyaretçileri hiç eksik olmaz.
- 1936 yılının yaz aylarında İstanbul'a gelen şair, 27 Aralık 1936'da, karaciğerinden yakalandığı hastalığa yenik düşerek rahmet-i Rahmana kavuştu.
- Bir İslam şairi, Kuran şairi olan Âkif'in cenazesine resmi makamlar hiç ilgi göstermedi. İstiklâl mücadelesinin o sembol ismini, İstiklâl Marşı şairini devrimci zihniyet "yok" saymak istese de Asım'ın nesli olan imanlı gençler, Beyazıt camiinde kılınan cenazeyi arabaya dahi koydurmayıp omuzları üstünde tekbirlerle Edirnekapı mezarlığına taşıdılar. Aziz ruhu şâd olsun.

Akif’in Hayatından Örnekler

- Birgün Mithat Cemal Kuntay Âkif’i ziyarete gelir. Âkif’in beş çocuğu olmasına rağmen evde sekiz çocuk vardır. Diğer üçünü komşu çocukları sanır. Bir hafta sonra geldiğinde yine aynı çocukları evde görünce dayanamayıp bunların kim olduğunu sorar. Âkif, onlar benim çocuklarım, der ve açıklama yapar:
- “Arkadaşım Hasan ile baytar mektebinde okurken anlaşmıştık. İkimizden biri ölürse hayatta kalan diğerinin çocuklarına bakacaktı. Arkadaşım Hasan vefat edince bu çocuklar bizim oldu.”
- Halbuki o günlerde Âkif, memuriyetten çıkmıştır ve geçim sıkıntısı çekmektedir. Fakat Âkif’in felsefesinde şartlar ne olursa olsun verilmiş bir söz mutlaka yerine getirilirdi. Ona göre verilen bir sözü tutamamak ancak söz verenin ölmesi durumunda mazur görülebilirdi.

******

- Bir gün ziyaretine gelenlerden birisi sorar: - Efendim, niçin İstiklâl Marşını, Safahat'ınıza almadınız? Âkif cevap verir:
- \- Çünkü İstiklâl Marşı benim değil, milletimindir…

******

- Yine ziyaretine gelenlerden birisinin sorusu üzerine İstiklal Marşı'nı nasıl yazdığını Mehmet Akif kendi ifadeleriyle şöyle anlatmaktadır;
- *" ... Bu ümitle, imanla yazılabilir. O zamanı düşünün!... İmanım olmasaydı yazabilir miydim? Zaten ben başka türlü düşünüp başka türlü yazanlardan değilim. Bu elimden gelmez. İçimde ne varsa, bütün duygularım yazılarımdadır. Şu var ki, İstiklal Marşının şiir olmak üzere bir kıymeti yoktur. Ancak tarihi değeri vardır."* dedikten sonra, *" ... Allah bu millete bir daha istiklal marşı yazdırmasın."* ifadeleriyle son noktayı koymaktadır.

******

- Mithat Cemal anlatıyor: “Bir gün Âkif’le sözleşmiştik. Öğle üstü Âkif bize gelecekti. O gün İstanbul’a daha önce hiç görmediğim şekilde kar yağmıştı. Dizüstü yağan kara bir de tipi eklenmişti. Arabalar çalışmıyordu. Ben Âkif’in bu havada gelebileceğine ihtimal bile vermiyordum. Kapı çalındı. Kapıyı açtığımda bıyığının yarısı donmuş vaziyette Âkif’i görünce çok şaşırdım. Bu havada nasıl geldiğini sorunca, Beylerbeyinden Beşiktaş’a bir vapur işlediğini söyledi. Beşiktaş’tan Çapa’ya kadar olan mesafeyi ise arabalar çalışmadığı için o kar ve tipide yürüyerek gelmişti.”

******

- Âkif o kadar cömertti ki bir palto sırtında üç günden fazla durmazdı. Bir fakiri görünce hemen çıkarıp verirdi. Onun için en büyük acı, parası olmadığı için verememekti. O, bu duygularını Seyfi Baba şiirinde şöyle dile getirir:

Ortalık açmış, uyandım. Dedim, artık gideyim,

Önce amma şu fakir âdemi memnun edeyim.

Bir de baktım ki: Tek onluk bile yokmuş kesede;

Mühürüm boynunu bükmüş duruyormuş sâde!

O zaman koptu içimden şu tehassür[1] ebedî:

Ya hamiyyetsiz[2] olaydım, ya param olsa idi!

******

[1] Özlem, hasret.
[2] Onur, haysiyet.

- Hasan Basri Çantay anlatıyor: “Bir gün Ankara’daki evine çay içmeye çağırmıştı. Akşamüzeri koşa koşa geldi ve ‘Akşam çayını sizde içeceğiz’ dedi. Ben memnuniyetle kabul ettim. Fakat bunun sebebinin ne olduğunu kendisine sorunca şöyle dedi: ‘Bizim odanın kilimini bir fakire vermişler.’ Âkif’in evindeki tek mefruşat, odadaki o kilimden ibaretti ve o kilimi fakire veren de kendisi idi.”

******

- Akif kendisine hakaret edenleri affeder, fakat dinine saldıranları asla affetmezdi. Çok hassas ve iffetli bir kalbi vardı. Hayatını ve şiirini davasına adamıştı.